

GRAE

I CONGRÉS INTERNACIONAL

*La frontera,
un concepte ineludible?*

Barcelona · 1, 2 i 3 Març de 2012

**Congrés Internacional sobre el concepte de frontera i les seves
relacions amb les arts escèniques a Europa**

**Organitza: GRAE (Grup de Recerca en Arts Escèniques) de la
Universitat Autònoma de Barcelona**

Coordinadores: Sharon Feldman i Núria Santamaria

La intuïció sobre el límit, la noció de llinda com a element que explicita la separació de realitats conceptuals o físiques sembla un imponderable en l'evolució de la consciència. Es dibuixa una ratlla per segregar el que es percep com a diferent, es traça una línia que discrimina el cel i la terra, l'humà i l'animal, el jove de l'ancià, el jo i el no-jo, nosaltres i ells. El contingut i el sentit de la ratlla no són pas estables: pot ser l'expressió de l'acaball –la fita més extrema del que s'identifica amb una entitat–, pot ser l'obstacle a abatre... pot ser la *frontera*, l'enclavament que delimita el que és *enfront*, distint, tal vegada oposat.

Ateses les ambigüitats inherents a la idea d'Europa i a les identitats europees, el concepte de frontera i les especulacions sobre un possible enderrocament es converteixen en focus de discussió especialment problemàtic i provocador. Avui en dia, parlar d'Europa com un indret específic significa ponderar un espai, els límits i contorns del qual han estat i són en perpètua transformació. «Des del punt de vista geopolític», ens recorda Michel Foucher, «Europa no és pas un vell continent, és el més nou». Certament els dilemes i conflictes generats pels nacionalismes, les guerres, els afanys imperialistes, els moviments migratoris, la lògica dels mercats i les noves tecnologies han modificat i modifiquen substancialment l'ordre i els contorns de les peces del trencaclosques europeu, però aquesta plasticitat, aquesta variació quasi constitutiva que tal vegada posa en qüestió el tipus i la forma de les fronteres, no els ha arribat a llevar pertinència com a marca divisòria.

El progressiu eixamplament de la Unió Europea, la caiguda del mur de Berlín, simbòlicament magnificada, no pot fer-nos oblidar que els euroescèptics són un percentatge apreciable que abraça posicions polítiques d'un ampli espectre ideològic i que des de 1989 s'han erigit més de 14000 quilòmetres de noves fronteres dins el mapa europeu, que reconeixen la distintivitat de Bòsnia i Herzegovina, Sèrbia i Montenegro, els països bàltics segregats de Rússia i la República Txeca i Eslovàquia, entre d'altres. Aquests nous estats busquen un reconeixement que bascula entre la pertinència al col·lectiu –la difusa europeïtat que els pot allunyar de l'abducció oriental, de l'ombra soviètica o dels temuts integristes islàmics– i l'edificació particularista. Fins a quin punt, les escenes europees recullen o reflecteixen aquests debats, aquestes escissions, aquestes paradoxes? Es pot aspirar avui en dia encara a la construcció d'una dramaturgia nacional de la mateixa manera que van provar de fer-ho Schiller i els seus coetanis? Es pot intentar la construcció d'un repertori nacional dràsticament monolingüe com ho han fet França, Espanya o Gran Bretanya? Quin grau de projecció internacional poden tenir dramàturgies parlades en llengües minoritàries com el català, el còrnic, el frisó, l'èuscar o el rutè? Quin espai han de tenir en les respectives dramàturgies nacionals les aportacions dels nous (africans, llatinoamericans, asiàtics)? És possible concebre un canó dramàtic europeu que defugui l'imperi dels mercats i que superi l'asfixiant predomini de les llengües dels estats oficials? És desitjable? Quin grau de divorci o de conciliació pot existir entre els dictàmens unionistes institucionals i la creativitat? Existeixen unes dramàturgies de frontera? Hi ha creadors de vocació europeïsta aliens al mercadeig de festivals i coliseus institucionals?

D'altra banda, lluny de segons quines ingenuïtats utòpiques, tot apunta al fet que la frontera és un concepte que incita la transgressió. El coneixement es nodreix sovint de la metàfora i l'Europa sobre la que parlen, discuteixen i pensen els ciutadans ordinaris va més enllà de la materialitat territorial i de les cotilles administratives. Europa és, en molts sentits, «l'aventura inacabada», lúcidament descrita per Baumann. Instal·lada en la cruïlla de l'herència d'una història que l'ha autoconsagrada com a bressol de la civilització (de la civilització per antonomàsia) que ha exportat arreu, de grat o per força, i de la promesa d'un futur, sempre ajornat, que la configura com a projecte, com a construcció. En aquesta frontera temporal, caldrà decidir una hora o altra si el que ens uneix és més poderós que el que ens diferencia i ens separa, si l'òrbit cultural ens pot relligar amb tanta força com ha defensat George Steiner, si Europa té aquell «suplement d'ànima» en què vol creure Tzvetan Todorov, l'adhesió a uns valors compartits de llibertat, laïcitat, justícia i igualtat, o bé es basteix com un consorci estratègicament situat a la defensiva dels previsible canvis intel·lectuals, filosòfics i econòmics que lideren altres continents. Quin és el teatre que repensa aquesta Europa vacil·lant? Quines alternatives dramàtiques proposen una revisió crítica del passat i el present compartits per plantar els fonaments d'un futur incert? Com es concep, des de l'àmbit escènic, la dissolució o sedimentació de fronteres en els àmbits de l'intangible (les idees, les llengües, les cultures)? Pot el teatre depassar les pròpies fronteres que el confinen als territoris del consum, sigui dins el cenacle dels selectes amb altes pretensions culturals, sigui dins la popular majoria minoritària que s'alimenta del que estudiosos com Dan Rebellato ja s'ha anomenat «McTeatre», bo i adoptant el símil amb una famosa multinacional alimentària ?

Entesa en un sentit literal o retòric, la naturalesa de la frontera dins l'àmbit teatral sempre és mòbil i permeable, el repte d'ultrapassar els límits, d'envair d'altres territoris artístics, d'hibridar disciplines ha generat una plèiade d'artistes escènics que es consideren de frontera

o de frontissa, i que treballen amb tradicions, gèneres, pràctiques estètiques o dominis intel·lectuals i físics de diversa mena. L'esforç de desafiar les fites marcades per la convenció o la tradició té a veure sovint amb inquietuds intel·lectuals i expressives que exploren vies de comunicació enllà d'un discurs presumptament travat a la pauta cartesiana, les expedicions cap a d'altres disciplines impliquen, tot sovint, convertir en tema les formes, cavalcar sobre el metadiscurs. Fins a quin punt aquests expedicionaris artístics aconseguixen esdevenir realment experimentals? Les estètiques de fusió o de maridatge no han creat ja la seva pròpia retòrica, els seus propis tics i el seus propis circuits de consum? Quines han estat les aportacions de frontera que han contribuït a la reflexió sobre els objectius, la definició, les llandes de l'uropeïtat?

El Grup de Recerca d'Arts Escèniques de la Universitat Autònoma de Barcelona convida els investigadors d'arreu a participar en el debat sobre les complexes facetes que poden tenir les relacions entre el concepte de frontera i el teatre europeu: des dels abordatges territorials, polítics, identitaris fins a les reflexions sobre els límits del que anomenem escènic i/o artístic, passant per les fronteres ideològiques, socials que incideixen en la producció artística contemporània. Ens encarem a dos eixos essencials per a la comprensió de l'hora actual o invoquem dues entelèquies, dues fantasmagories: hi ha un teatre europeu? És la frontera un concepte eludible?

Sharon Feldman (Universitat de Richmond, USA) i Núria Santamaria (Universitat Autònoma de Barcelona), coordinadores

CRIDA A LA PARTICIPACIÓ

El congrés s'organitza en tres seccions:

1. Fronteres tangibles (físiques, territorials, econòmiques)
2. Fronteres intangibles (ideologies, creences)
3. Fronteres expressives (llengües, disciplines artístiques)

Les comunicacions tindran un temps d'exposició de 20 minuts.

Els interessats a participar-hi poden enviar la seva proposta de comunicació seguint els següents requisits:

1. Títol provisional. Indicació explícita de la secció en què volen participar.
2. 5 paraules clau.
3. Resum de 700 paraules sobre el tema que es proposen tractar i la metodologia de la recerca.
4. CV abreujat (200 paraules).
5. Les propostes es poden presentar en català, espanyol, anglès, francès i italià.
6. Cal adjuntar en tots els casos un resum en anglès de la proposta i del CV.

Terminis de lliurament: de l'1 de març de 2011 al 31 d'octubre de 2011.

Lliurament digital (en format word): gr.arts.esceniques@uab.cat

Comitè científic: Jean-Louis Besson (Université Paris X – Nanterre), Maria Delgado (Queen Mary, University of London), Enric Gallén (Universitat Pompeu Fabra) i Mercè Saumell (Institut del Teatre de Barcelona)

El comitè avaluarà les propostes entre l'1 de novembre i el 31 de desembre de 2011.
Es comunicarà la selecció dels comunicants particularment per via email.

La versió escrita de la comunicació haurà de ser lliurada abans de l'1 d'abril de 2012, d'acord amb les convencions que es detallaran.

Els costos relacionats amb vols, transports, allotjament i subsistència van a càrrec dels comunicants o les seves respectives institucions de recerca.

La informació sobre el congrés actualitzada es publicarà al web del congrés [enllaç]